

Неколико година се води тихи бирократски рат у САД. С једне стране је тврдоглава комисија америчког Сената, која не схвата да су јој надзорна овлашћења формална, а не стварна. С друге стране је ЦИА.

Неким чудом, први су успели да објаве извештај о глобалном програму тортуре САД од 2001 – скромна победа, али у много чему преседан. Упркос цензури и силним напорима Беле куће да спречи транспарентност, свако сада може прочитати више од 500 страна детаља о државном садизму. Оно што се годинама слутило, сада је потврђено званичним извештајем.

Наиме, ван сваке сумње је да од 11. септембра до данас: (1) ни једна једина терористичка завера није раскринкана нити спречена уз помоћ програма тортуре; и (2) високи представници извршне власти у све четири администрације свесно су и редовно лагали Конгрес, медије и међународне актере о постојању, величини и легалитету програма тортуре.

ЦИА се рутински служи батинањем, симулацијом дављења, закључавањем у тамнице, силовањем, ускраћивањем сна (понекад наглавачке по 180 сати) и целим низом метода психолошке тортуре и дехуманизације. Ископавши стари приручник Гестапоа, уредник Ендру Саливен није желео да вређа интелигенцију својих читалаца указујући на сличности.

Исувише су очигледне. Извештај документује географски најпроширенију мучилачку мрежу у историји. Али жртве – потврђено их је сада на хиљаде, укључујући малолетнике – нису путовале по свету без помоћи лојалних америчких партнера.

Пошто се „напредне испитивачке методе” (читај: мучења) не смеју практиковати на америчком тлу, затвореници се пребаце у неку од клијентских држава САД, где се према варварству дискретније односе.

Са више од 600 војних база у свету, избор партнера у тим „ванредним процесуирањима” (читај: поједе их мрак) је широк. Тако су се међу 54 земље у мрежи ЦИА мучења нашле не само Албанија и Македонија, него и БиХ и Хрватска.

Пре овог извештаја, Европски суд за људска права је осудио Владу Пољске због сарадње са ЦИА програмом тортуре, наредивши реституцију жртвама. После извештаја, можда ће Варшава успети да оспори ове одлуке. Дифузија одговорности је сада могућа по целој Европи, па и на Балкану.

Прошлонедељне изјаве хрватског министра одбране, у којима се одбацује било каква веза државе са америчким акцијама на њеној територији, двоструко су циничне. Ем су аналитичари недвосмислено дешифровали Хрватску испод црног фломастера ЦИА у извештају, ем је присилни трансфер било кога (ако занемаримо нелегално заробљивање) кршење не само међународног и америчког, него и хрватског закона.

Напомена хрватског министра (популарна и у Србији) да „треба питати моје претходнике” сјајан је предлог за цео регион. Босна и Хрватска сарађују у мучилачким мрежама од почетка државности.

На њиховој граници забележено је једно од првих „ванредних процесуирања” септембра 1995. Тада је египатски исламиста отет, предат америчким савезницима који су га транспортовали у нежни загрљај египатских тамничара (судбина му се, по обичају, не зна).

База „Орао” близу Тузле, после Дејтона постаје кључна балканска транзитна тачка за „административне притворенике” (читај: заробљенике без људских права), на путу за Гвантанамо, Немачку и друге земље. Мада извештај Конгреса не доказује да су се мучења сама по себи дешавала на територији Хрватске и БиХ, локални медији помињу десетине примера.

Одсуство Косова са листе је уочено, али познаваоце не би шокирало да се „Бондстил” наводи у преосталих 9.000 страница докумената чије је објављивање ЦИА успела да спречи.

Што се Америке тиче, театар индигнације опио је све политичке глумце (један конгресмен је плакао у неверици да би његова отаџбина могла тако рђаво да поступа). Познаваоци традиције ЦИА су мање изненађени.

Та институција се, наиме, од свог оснивања рутински служи тортуром. У Грчкој, клијенти су били тренирани да муче заробљенике током војне хунте (1967–1974), као и политичке неистомишљенике у Гватемали (касних 60-их), у Уругвају (1978), Ел Салвадору (1982).

Иранска служба САВАК је од ЦИА учила креативне методе тортуре (1979). Злогласна операција „Финикс” по Индокини је користила иновације, попут електрошокова на гениталијама, набијања бушилице од шест инча кроз уво...

Батаљон 316 је у Хондурасу систематски мучио стотине људи гушењем и шок терапијом. Напокон, војска САД је деценијама најактивнији директни донатор опреме у те сврхе.

Деценијама великодушно испоручује лисице, окове, гвоздена клешта за смрскавање костију, специјалне ексере за осетљиве телесне тачке итд. Списак прималаца је селективан (шампиони су Саудијска Арабија, Турска и Индонезија).

Међутим, објављивање извештаја неће лако преокренути токове који су после 11. септембра само интензивирани. Дик Чејни је институционализовао догму да иако ЦИА не практикује тортуре, њој не сме бити забрањено да то чини којекаквим правним

актима.

„Вашингтон пост” је овај став тадашњег потпредседника позитивно оценио као „неопходну флексибилност.” Шеф ЦИА Том Хејден је током Обаминих администрација разрадио овај став и интернационализовао мрежу.

Напоследку, у озбиљним круговима се не сме ни говорити о ефикасности и легалности, а камоли моралу ове праксе. Релевантно питање је: „Да ли коришћење тортуре блати амерички углед и кредибилитет и да ли угрожава наше момке у униформама?” Дилема је велика.

Аутор је социолог са Харварда

(Политика)